

† ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ν. ΣΑΒΑΣ

Τη 12 Μαΐου τοῦ παρελθόντος ἔτους ἀπέθανεν ἐν Παρισίοις ὁ Κωνσταντίνος Σάβας, οὗ γνωστότατον εἶναι ἀπὸ μακρῶν ἐτῶν τὸ δυομήνιον ἀπανταχτὸς τοὺς πατέρας τὴν μακροχρόνιον ἡμέραν ἴστοριαν καὶ λογοτεχνίαν. Ἐκ Γαλαξειδίου δρυμώμενος, ἐγεννήθη, ἐν Ἀθήναις τῷ 1842, καὶ μετὰ τὸ πέρας τῶν ἐγκυκλίων μαθημάτων κατετάχθη εἰς τὴν Ἰατρικὴν σχολὴν τοῦ Ἑθνικοῦ πανεπιστημίου, διετέλεσεν δὲ τὸ πάτριον Γαλαξειδίον διαλελυμένη καὶ ἡρεπιωμένη μονῇ τοῦ Σωτῆρος εὑρεσίας χειρογράφου περιέχοντος τὴν ἴστοριαν τῆς Ἀμφίσσης, τῆς Ναυπάκτου, τοῦ Γαλαξειδίου, τοῦ Λοταρικίου καὶ τῶν περιχώρων ἀπὸ τοῦ δεκάτου αἰώνος μ. Χ. μέχρι τοῦ 1670 ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν ἀφορμὴν νὰ τραπῇ εἰς τὴν μελέτην τοῦ μεσαιωνικοῦ ἡμέραν βίου. Πρώτη δὲ αὐτοῦ τοικύτην δημοσίευσις ὑπῆρξε τῷ 1865 τὸ Χρονικὸν Γαλαξειδίου, ἐν φόρῳ τῶν τριάκοντα καὶ μόνων σελίδων τοῦ εὑρεθέντος ὅπ' αὐτοῦ χειρογράφου προέταξε μακρὸν ἐκ σελίδων 190 πρόλογον, ἐν φόρῳ ἐπραγματεύθη τὰ κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἴστοριαν τῆς Ιδίας πατρόδος καὶ τῶν παρακειμένων πόλεων μετὰ πολυμαθείας ζηλευτῆς καὶ οὐκ ἀνευ μεθόδου, σπανίας εἰς αὐτοδίδακτον, τέως περὶ ἀλλότριων σπουδάζοντα. Ἐν ἐπιμέτρῳ δὲ τοῦ αὐτοῦ βιβλίου ἐδημοσιεύθη μελέτη τοῦ ἐμοῦ πατρός «Περὶ ἀνεκδότων νομιμάτων τῆς Ἡπείρου καὶ τῶν Σχλώνων» μετὰ λιθογραφικοῦ πίνακος καὶ συμπληρώματος τοῦ ἐν Königsberg τῆς Πρωτείας γνωστοῦ καθηγητοῦ καὶ μεσαιωνοδίφου Καρόλου Χόπερ περὶ τῶν ἐν Σχλώνοις Γάλλων δυναστῶν. Τούτων δὲ ἐμὸς πατήρ δὲν ἔπαισεν ἔκτοτε συνεχῶς καὶ κατ' ἐπανάληψιν ἐπιδεικνύων τὴν πρὸς τὸν Σάβαν μεγάλην στοργὴν καὶ προστασίαν, τῆς καὶ πατέρας ἄλλων ἡξιώθη, μάλιστα δὲ τοῦ πολιτευτοῦ καὶ πολλάκις ὑπουργοῦ Κωνσταντίνου Δομβάρδου καὶ τῶν ἀδελφῶν Γεωργίου καὶ Νικολάου Μαυροχορδάτου.

Ἡ ἔκδοσις τοῦ Χρονικοῦ τούτου ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία διηγεκοῦς ἔκτοτε ἀσχολίας τοῦ Σάβα περὶ τὰς μεσαιωνικὰς μελέτας. Τὸ αὐτὸς ἔτος 1865 ἐξεδίδετο ὅπ' αὐτοῦ ἐν τῷ «Χρυσαλλόδι» καὶ ἐν χωριστῷ

τεύχει τῇ ἀξιόλογος μονογραφίᾳ τῇ φέρουσα τὴν ἐπιγραφήν· ‘Η κατὰ τὸν Ιζ’ αἰθνα ἐπανάστασις τῆς ἑλληνικῆς φύλαξ· καὶ τί πραγματεῖται εἰς Ἰωσήφ Νάζης, δι βιασιλεὺς τῆς Νάζου καὶ τῶν Κυκλαδῶν·, ἐν γῇ διέλαβε τὰ κατά τὸν Ἐβραίον ἔκεινον μεσοῦντος τοῦ δεκάτου αἰώνα; Σοῦνα, καὶ οὐχὶ βιασιλέα, τοῦ δουκάτου τοῦ Αἴγαίου, ἔχων ὑπ’ ἄρτι τὰς προγενεστέρας μελέτας τοῦ *Carmoly* καὶ τοῦ *Levy*, μετ’ οὓς ἔγραψαν περὶ τοῦ Νάζη καὶ δι Χόπερ καὶ ὁ Οὐδελλαμ *Milleg*. ‘Ἐπ’ ίσης δὲ τῷ αὐτῷ ἔσος ἔγραψεν ὁ Σάθης ἐν τῇ «Χρυστιλλίᾳ» καὶ τῇ πραγματείᾳν· «Γεώργιος δι Συγολάριος καὶ οἱ Νεοκλατωνικοὶ τοῦ ιε’ αἰώνος», ήτοι, καίτερο ἔκτος· ἀπεργχιωθεῖσας ἔνεκα τῶν νεωτέρων περὶ τοῦ πατριάρχου ἔκεινου μελετῶν, ἐδείκνυε τὸν ἀρχόμενον ζῷον τοῦ Σάθη περὶ τὴν μελέτην τῆς βιωτικῆς καὶ νεωτέρας ἑλληνικῆς λογοτεχνίας.

Κατ' πράγματι μετά δύο έτη, την 7 Μαΐου 1867, έβρανεύετο ἐν τῷ «Ροδοπανακέϊφ φιλολογικῷ διαγωνισμῷ καὶ ἔξαδίζετο τὸ ἑπόμενον ἔτος ἡ «Νεοελληνικὴ φιλολογία. Βιογραφίαι τῶν ἐν ταῖς γράμμασσι: διαιλαμψάντων Ἑλλήνων, ἀπὸ τῆς καταλύσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς ἑλληνικῆς ἐθνεγερσίας» (1453-1821). Καὶ δὲν θλειπον μὲν σποραδικαὶ προεργασίαι, σίκι λίστας ἡ ἀκόμη, τότε ἐν χειρογράφῳ σωζομένῃ «Νέα Ἑλλὰς» τοῦ Ζαβλρχ, ἐξ ἣς πολὺ ώλικὸν γῆτλητον δὲ Σάθας, ἀλλ’ ὑπῆρξεν δύμας δὲ πρώτος ἐν τῷ συγκλιφ πραγματευθεὶς τὸ ὑπό τοῦ Πανεπιστημίου προκηρυχθὲν ζήτημα. Θέμα οὗτως εὐρὺ δὲν ἦτο δυνατόν, ὡς εἰκός, εὐθὺς καὶ διὰ μιᾶς νὰ τύχῃ τελείας ἐξετάσεως. Οὕτε λάθη θλειπον οὔτε κενά, ἀναγκαῖα δὲ, οὐ μήν ἀλλὰ καὶ εὔκολος ἐνίστε ἀπέβαινεν ἡ ἐπινόρθωσις τῶν πεπλαγμένων καὶ ἡ συμπλήρωσις τῶν ἄλλειπόντων. Τοῦτο δὲ τὸ ἔργον ἀνέλαβον ἀλλοι τε πολλάκις καὶ μάλιστα ὁ Ἀνδρόνικος Δημητρακόπουλος διὰ δύο συγγραφῶν, ἐν αἷς πολλὰ μὲν κατέλεξε χρήσιμα καὶ σορτί, ἀλλὰ καὶ ἀμπάθειαν πολλήν ἀπέδειξεν, ἀνάρμοστον εἰς λόγιον καὶ μάλιστα λειτουργὸν τῆς ἐκκλησίας. «Ἐκτοτε ἡ νεοελληνικὴ φιλολογία διὰ πλείστων δσων μονογραφιῶν νεωτέρων λογίων καὶ διὰ τῆς δημοσιεύσεως καταλόγων χειρογράφων, δι’ ὧν ἐγγάσθησαν νέος Ἑλληνες συγγραφεῖς καὶ γνωστῶν πράτερον νέαι ἀγνοούμεναι συγγραφαὶ, ἐμελετήθη εὐρύτερον καὶ ἐγγάσθη ἀκριβέστερον ἀλλ’ οὐχ ἡττοκ, καίτοι παρῆλθον σχεδὸν πεντήκοντα ἔτη ἀπὸ τῆς δημοσιεύσεως τοῦ ἔργου τοῦ Σάθα, δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, διτοῦτο μέχρι τῆς ἀπαραιτήσου συγγραφῆς νέου ἔργου ἐξακολουθεῖ νὰ είναι χρησιμώτατον βοήθημα καὶ σχεδὸν εἰπαν ἡ βάσις πάσης σχετικῆς ἀργασίας. Της συγγραφῆς

δὲ ταύτης, γῆτις βάσιν ἔχει βιογραφικήν, συμπλήρωμα διπήρεξε τὸ Παράρτημα Νεοελληνικῆς φιλολογίας (1870), ἐν ᾧ ἀπραγμάτευθη τὴν ἱστορίαν τοῦ ζητήματος σῆς νεοελληνικῆς γλώσσης.

'Ανάλογον δὲ θέσιν ἔπειχεν ἐν τῇ γεωτέρᾳ ἡμῶν ἱστορικῇ ἀρεύνῃ ἡ ἐν ἔτει 1869 δημοσιευθεῖσα «Τουρκοκρατουμένη Ελλάς», γῆτις παρὰ τὰς ἔκτοτε γενομένας συμπληρώσεις καὶ ἀπανορθώσεις δέσποινος οὐδὲν τὰς ἡ μόνη ἐνισχία περὶ τῶν λεπτομερειῶν τῶν ἱστορικῶν τυχῶν τοῦ τουρκοκρατουμένου ἔθνους συγγραφή.

"Ηδη δὲ πρότερον, τῷ 1867, είχεν ἐκδώσει ὁ Σάθας εἰς δύο τόμους τὰ : 'Ελληνικὴ ἀνέκδοτα περισυναχθέντα καὶ ἐκδιδόμενα κατ' ἄγκρισμα τῆς Βουλῆς ἐθνικῇ δαπάνῃ".

'Αλλ' ἡ κυρία δρᾶσις τοῦ Σάθου ἀρχεται ἀπὸ τοῦ 1870. 'Η μέχρις ἔκεινου τοῦ χρόνου εὐδοκίμησις αὐτοῦ καὶ τὸ ἀρχόμενον ἐνδιαφέρον τῶν λογιώτερων περὶ τῶν ἀπὸ τῶν ἡμερῶν τοῦ Μουσοῦζού δου παραμεληθεισῶν μεσκιωνικῶν τουσδῶν προεκάλεσαν τὴν ὑπὸ ἀνδρῶν εἰοι ὁ Κωνσταντίνος Λομβάρδος, οἱ ἀδελφοὶ Μαυροκορδάτοι καὶ ἄλλοι ὑποστήριξι τοῦ Σάθου. Οὕτως ὁ ἀρευνητής ἔκεινος εἶπερ τις καὶ ἄλλος τῶν παρ' ἡμῖν ἐπιστημονικῶν ἐργατῶν ἔτυχε τῆς γενναίας ἀπικουρίας τῆς τε πολιτείας καὶ εὐπόρων προστατῶν. Χάριν τῶν ἀρευνῶν καὶ δημοσιεύσεων αὐτοῦ ἀνεγράψησαν ἐν τοῖς προύπολογισμοῖς τῶν ἔτην 1870-1888 καὶ σποράδην κατόπιν περὶ τὰς ἐκατὸν τεσσαράκοντα χιλιάδες δραχμῶν¹, εἰς ᾧ προσετέθησαν αἱ πρὸ τριῶν ὥρων ἀγορᾶς τῆς βιβλιοθήκης αὐτοῦ ψηφισθεῖσαι ὑπὸ τῆς Βουλῆς εἰκοσιπεντάκιςχίλιαι δραχμαί.

'Ο Σάθας ὡς ἀπαρχὴν τῆς ἀποστολῆς «πρὸς ἔξερεύνησιν τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις ἀποκειμένων ἀνεκδότων μνημείων τῆς κατὰ τοὺς μέσους αἰώνας ἐλληνικῆς ἱστορίας» ὑπέβαλεν εἰς τὸ 'Υπουργεῖον τῆς παιδείας τῇ 1 Ιανουαρίου 1872 ἐκθεσιν, ἐκδοθεῖσαν τύποις τὸ αὐτὸν ἔτος ἐν Βενετίᾳ. 'Ἐν ταύτῃ γίνεται λόγος περὶ τῶν ἐν Βιέννῃ καὶ Βενετίᾳ ἰδίως ἐργασιῶν. Ποιεῖται δὲ λόγον καὶ περὶ τοῦ τραπεζουντίου χειρογράφου τοῦ 'Ακρίτα, διπερ ἔξεδωκεν εἰτα τῷ 1875 ἐν Παρισίοις μετὰ τοῦ Legrand. 'Ηδη ἐν τῇ ἐκθέσει ἔκεινη καταφαίνεται ἡ σημασία, ἣν ὁ Σάθας ἀπέδωκεν εἰς τὴν Μάρκιανην βιβλιοθήκην καὶ τάρχεται τῆς Βενετίας. Καὶ είχον μὲν ἡδη πρὸ αὐτοῦ ἐργασθῆ ἐν αὐτοῖς ἄλλοι. 'Ελληνες ἀρευνηταί, ὁ 'Ιωάννης Βελούδος,

¹ Σπυρ. Π. Λάμπρου Μίκται σελίδες σ. 47.

δέ Ερμόννος λούντης, δέ Πνιγαριώτης Χιώτης¹, όλλα πάντας τοὺς προτέρους ἐκείνους ἑρευνητάς παρηγόριμητέν εἰ Σίθης. Ὁρθῶς δὲ ποιῶν ἔγκατεστάθη ἐν Βενετίᾳ χάριν τῆς εὐρυτέρας ἑρεύνης τῆς Μαρκιανῆς καὶ τῶν ἀρχείων καὶ τῆς ἐπὶ μέρους ἐν τῇ πόλει ἐκείνη ἔκτυπώσεως ἀνεκδότων καιριμένων. Κυριώτατος δὲ καρπὸς τῆς ἐν Βενετίᾳ ἐργασίας αὐτοῦ εἶναι τὸ Μεσαιωνικὴ βιβλιοθήκη, τυνισταμένη ἐξ ἑπτὰ τόμων, τυπωθέντων μεταξύ τοῦ 1872 καὶ 1894 ἐν Βενετίᾳ, Πλατίσις καὶ Ἀθήναις, καὶ τὰ Μνημεῖα Ἑλληνικῆς ἴστορίας (Monumenta historiae hellenicae.—Documents inédits relatifs à l'histoire de la Grèce au moyen âge), ἐκδοθέντα ἐν ἑννέα τόμοις ἐν Παρισίοις ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τοῦ 1890. Πλὴν δὲ τῶν ἐργών τούτων ἐξέδωκε τὰς Ἰστορικὰς ἐιστριθάς (ἐν Ἀθήναις 1870), τὸ Βιογραφικὸν σχεδίασμα περὶ τοῦ πατριάρχου Ἱερεμίου Β' (ἐν Ἀθήναις 1870), τὸ Ἰστορικὸν δοκίμιον περὶ τοῦ Θεάτρου καὶ τῆς μουσικῆς τῶν Βυζαντινῶν ἡτοι εἰσαγωγὴν εἰς τὸ Κρητικὸν θέατρον (ἐν Βενετίᾳ 1878), τὸ Κρητικὸν θέατρον ἢ συλλογὴν ἀνεκδότων καὶ ἀγνώστων δραμάτων (ἐν Βενετίᾳ 1879), τὸ βιβλίον Vies des saints Allemands de l'église de Chypre (ἐν Γενεύῃ 1884), τὴν ἐκ τοῦ περιοδικοῦ Ἑστίας ἀνατυπωθεῖσαν τῷ 1885 μονογραφίαν «Ἐλληνες στρατιώται εἰν τῇ Δύσει καὶ ἀναγέννησις τῆς Ἑλληνικῆς τακτικῆς» καὶ ἄλλα τινὰ μικρότερα ἐργα.

Αἱ ἀνωτέρω ἀναγραφεῖσαι συγγραφαὶ καὶ ἐκδόσεις τοῦ Σάθη ἀρκοῦσιν, διπλας παράσχωσιν ἀμυδρὰν εἰκόνα τῆς ἀκαταπονήσου αὐτοῦ φιλοκονίας. Οὐχὶ ἀτόπω; ἐπωνομάσθη χαλκέντερος. «Οταν δὲ ἀναλογισθῶμεν, διτὶ οἰκονομικαὶ περιπέτειαι, πάθησις τῶν δρθιλμῶν, ἡ πασικὴ τῆς κυβερνητικῆς χορηγίας καὶ ἄλλαι στενοχωρίαι τὴνάγκασσαν αὐτὸν γὰρ ἐλαττώσῃ κατὰ τὴν τελευταίαν εἰκοσιπενταετίαν τὴν δρᾶσιν αὐτοῦ εἰς ἐλάχιστον μέτρον μέχρι σχεδὸν ἀργίας, τὸ κυριώτατον ἐπιστημονικὸν στάδιον τοῦ Σάθη περιορίζεται μάλιστα εἰς μίαν εἰκοσαετίαν, καὶ εἶναι θαυμαστὴ ἀληθῶς ἡ κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο τοῦ χρόνου ἐργασία αὐτοῦ.

Θάπητελτο μακρὸς λόγος, διπλας ἀναλυτικώτερον ἐκτεθῶσιν αἱ ὑπηρεσίαι τοῦ Σάθη ὑπὲρ προσαγωγῆς τῶν γνώσεων ἡμῶν περὶ τῆς μεσοχρονίου ἱστορίας τοῦ ἔθνους καὶ καταλεχθῶι λεπτομερῶς αἱ ἀνεκδοτοι πηγαὶ δις ἀγέψειν εἰς τοὺς ἑρευνητάς. Ἀρκεῖ δὲ μνεῖσα τῆς ἀδόσεως τοῦ περὶ Ἀκρίτα ἐπους, τῆς χρονογραφίας τοῦ Μεγαλὴ Ψελ-

¹ Σκυρ.- Π.- Λάμπρου Ἰστορικὰ μελετήματα. Βρ., Ἀθήναις. 1884. ε. 175 κ. 6.

λοῦ, τῶν Ἀσσυρίων, τῶν χικεταῖκῶν χρονικῶν τοῦ Βουητρωνίου καὶ τοῦ Μαχαιρᾶ, ὅπερ μετὰ γαλλεζῆς μεταφράσεως ἐπιγνέεται οὐ πάντα τοῦ Κορωναίου μετὰ τοῦ Ἐμμαγνουζῆλ Miller, τοῦ ποιήματος τοῦ Τζάνε Κορωναίου περὶ τῶν ἀνδραγαθημάτων τοῦ Μερκουρίου Μπούχ, τοῦ Θρήγου εἰς Κρήτην τοῦ Αθανασίου Σκληροῦ, τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Καλασαρίου Δαπόντε, τῶν σπουδαίων ἔγγραφων τοῦ Τερεμίου Β', τοῦ πλεονασίου ὄλικοθ περὶ τῶν Στρατιωτῶν καὶ τῆς σχετικῆς πρὸς αὐτοὺς λογοτεγγίας, τῶν πολυτιμοτάτων καὶ ἀρθονωτάτων ἔγγραφων, ἀτινα ἀξέσιουνε ἐκ τῶν ἀρχείων τῆς Βενετίας ἐν τοῖς Μνημεοῖς, ἵνα καταλάβῃ ὁ Σάθας αὐτόχοοιμα ἐπιτραπῇ θέσιν ἐν τῇ πινακοθήκῃ τῶν ἔρευνητῶν τῆς πατρίου ἱστορίας. Λὲν παρέδωκε μόνον θησαυρὸν πηγῶν εἰς τοὺς συγχρόνους καὶ τοὺς ἐπιγενεστέρους, ἀλλ' οὐχ ἡττον γόνυμα καὶ εὐεργετικὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ παρόρμησις ἢ ἐκ τοῦ ἔργου κύτου προελθοῦσα πρὸς ἀξέτασιν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν ἱστορίας καὶ ἀξερεύκησιν τῶν θησαυροφυλακίων, ἐν οἷς ἀπόκεινται αἱ πηγαί.

Ο οὐ δὲ θαυμασμὸς καὶ η̄ εὐγνωμοσύνη, ἦν διφείλομεν εἰς τὸν Σάθαν
διὰ τὰς μεγάλας αὐτοῦ ταύτας ὑπηρεσίας, δὲν ἐλαττοῦται βεβαῖως ἐκ
γενικῶν τινων παρατηρήσεων περὶ τοῦ ἔργου αὐτοῦ, εἰς δὲς διφείλομεν
νὰ προσδιδμεν, ὅπως καθορίσωμεν ἀκριβῶς τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ θέσιν ἐν
τῇ ιστορικῇ ἡρεύνῃ. Καὶ δὴ πρῶτον πρέπει νὰ κρίνωμεν τὸ ἔργον
αὐτοῦ ὡς ἐκδότου κειμένων. Καὶ διλιγότερος μὲν ὁ λόγος περὶ τῶν
Ἄλλοι γλώσσων ἐκ τοῦ ἀρχείου τῆς Βενετίας μνημείων, προσερχομένων,
καθ' Ἄ πολλάκις γίνεται, ἐξ ἀντιγράφων ἀνατιθεμένων εἰς ἔμμισθους
ἀντιγραφεῖς. Τὴν τυχὸν ἀνεπιστασίαν αὐτῶν, ητις ἥγαγεν εἰς ἐπι-
κρίσεις τῶν πρώτων τόμων τῶν Μνημείων, ἥλαττας μεγάλως ἡ προ-
ΐόντος τοῦ χρόνου συναντίληψις τῆς διευθύνσεως τοῦ ἀρχείου. 'Αλλ'
ἄς πρὸς τὰ ἄλληνικὰ κείμενα δὲ Σάθας ἔνεκα τῆς αὐτομαθείας αὐτοῦ
καὶ ἀνεπιχροῦς φιλολογικῆς πκιδεύσεως δὲν ἔξεδωκε πάντοτε αὐτὰ,
τούλάχιστον τὰ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ γλώσσῃ γεγραμμένα, μετὰ τῆς ἐφε-
τῆς ἀκριβείας. 'Η ὑπὸ τοῦ μηχαρίτου Πανταζίδου ἐπίκρισις τῆς ἐπ-
ανεκδίσεως τοῦ Ψέλλος ἐν τῇ συλλογῇ τῶν βυζαντιακῶν κειμένων
τοῦ Methuen, ἐν ᾧ σχεδὸν οὐδὲν ἄλλο ἐπράξεν δὲ Σάθας ἢ νὰ ἐπ-
αναλάβῃ τὸ ἀνεπαρκῶς ἐκδεδομένον κείμενον τῆς πρώτης ἐκδόσεως
ἐν τῇ Μεσαιωνικῇ βιβλιοθήκῃ, ἥδύνατο, καθ' Ἄ ἐκ πείρας γινώσκο-
μεν ἀντιδαλέντες πρὸς τοὺς κώδικας κείμενα ἐκδιδέντα. ὑπὸ τοῦ
Σάθα, νὰ ἐπεκταθῇ εἰς τὸ δλον αὐτοῦ ἔργον ὡς ἐκδότου.

Τὸ δ' ἐπιδεῖς τῆς φιλολογίας χριτικῆς τὸ μαρτυρούμενον ἐν τῷ
ἔργῳ τοῦ Σάθη ὡς ἐκδότου διαπιστεῖται καὶ ἐν τῷ ἔργῳ αὗτοῦ ὡς

Ιστορικού. Τὸ πχράτολμον καὶ ἐν μέρει ἀμέθοδον αὐτοῦ ἀποδεικνύουσι πολλοὶ τῶν προλόγων τῶν ἐκδόσεων αὐτοῦ καὶ τῶν Μυγρείων. ‘Ο χ. Πολίτης κατέδειξε τοιαύτην ἀμεθοδίαν ἡγητήσεως ἐν τῇ πραγματείᾳ τοῦ Σάθ. *La tradition hellénique et la légende de Phlidias, de Praxitèle et de la fille d’Hippocrate au moyen âge* (‘Ἐν Ηρισίοις. 1883’). Καὶ ἄλλοι δὲ ἔρευνηται ἀντεπεξῆγλον πρὸς ἔρευνας ἡ θεωρίας τοῦ Σάθ. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται περὶ ἀγυπτιανών τῶν αὐτοῦ μελετῶν ἢ ἐπανορθώσεως μερικῶν σφραγίδων, εἰα ἡ παραγωγὴ τῆς μεμχρτύρημένης σλαβικῆς καταλήξεως οὐ (οὐδὲ) ἐν νεοελληνικαῖς τοπωνυμίαις ἐν τοῦ σπαρτιατικοῦ ὥρῳ, πολλὰ δὲν μολογίαι παράδοξοι καὶ τελείως ἀπαράδεκτοι, ἡ ἀντελής παραγόησις ἢ καὶ διαστροφὴ χωρίων συγγραφέων. “Ολη ἡ ἔκθεσις αὐτοῦ περὶ τῆς ἀγυπτιαστάσεως τῆς σλαβικῆς θεωρίας τοῦ Φαλλμεράγερ διὰ θεωρίας ἀληθικῆς ἐν τῷ προλόγῳ τοῦ πρώτου τόμου τῶν Μυγρείων, τὸ πλεῖστον τοῦ Βυζαντινοῦ θεάτρου, αὐτὴ ἡ βάσις καὶ τὸ πλεῖστον τῶν καθ’ ἔκαστα τῆς εἰλικρινῆς εἰς τὸν τὴν Μεσσηνικῆς βιθλιοθήκητον ἔνδομον τόμον, ἢ γε καὶ τοὺς ἔξι ἔξιδωκεν ὅπο τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀθηναὶ καὶ Βυζάντιον», διὰ νάνχρέωμεν ταῦτα μόνα τὰ παραδείγματα, δεικνύουσι καταφανῶς τὴν ἐν τῇ ἐπιδιώξει τοῦ νέου καὶ πρωτοφαγοῦ σύγχυσιν ἀμεθοδίας καὶ παρακεκινδυνευμένων εἰκασιῶν.

Ἐνεκα τῶν μεθοδικῶν τούτων ἀμφιτάδων περιορίζεται ίκανῶς ἡ σημασία τοῦ ἄλλως κολοσσικοῦ ἔργου τοῦ ἀκαμάτου ἔρευνητοῦ. Ἀλλὰ ταῦτα λέγοντες οὐδὲμιν διευνούμεθα νὰ καταδιδόσωμεν τὸν ἀφ’ ἡμῖν μεταστάντα ἀπὸ τοῦ ὑψηλοῦ στυλοβάτου, ὅπου ἀνεδίδασεν αὐτὸν ἡ συνείδησις τῶν πολλῶν. Τὸ ἐπράξχμεν μόνον διὰ νὰ σαργνίσωμεν τὴν ἐμπρέπουσαν αὐτῷ θέσιν ἐν τῇ φιλολογικῇ καὶ ιστορικῇ ἔρευνῃ καὶ διὰ νὰ καταστήσωμεν προσεκτικοὺς τοὺς νεωτέρους ἐν τῇ γρήσει τῶν συγγραφῶν αὐτοῦ ἐκείνων, ὡς τὰ πορίσματα εἰνε αὐτόχρημα λελανθασμένα ἡ ἐπισφαλή, ἐπειδὴ ἄλλως τὸ ἔργον αὐτοῦ εἰνε μόνιμον καὶ δὲν θὰ παύσωμεν ἀνατρέχοντες εἰς τὰς συγγραφὰς αὐτοῦ ὃς εἰς ἀείρουν πηγὴν γνώσεων περὶ τῆς μετοχρονίου καὶ ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας ἔθνικῆς ἡμῶν ιστορίας καὶ λογοτεχνίας.

¹ Ν. Γ. Πολίτου ‘Ελληνικοὶ μεσαιωνικοὶ μῦθοι περὶ Φαλλού, Πραξιτέλους καὶ Ἰπποκράτους’ ἐν τῷ Δελτίῳ τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς εταιρείας Τόμ. Α’, 1883, σ. 77 κ. 4.